

השיעור השבועי

גיליון מספר 430

הרב המקדים: הג"ד אברהם יוסף שליט"א
רב העיר חולון

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבתי"כ היחידים ומשודר דרך הלוויין והרדיו ובקוויים רבים מיסודו של מנן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
18:26	17:50	16:58	תל אביב
18:22	17:48	16:56	חיפה
18:22	17:48	16:56	באר שבע

יתרו | כ"ד שבט תשפ"ד

כתב וערך השיעור:

הרב דכיר פריץ שליט"א

ספק ספיקא בברכות

להפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 0506-730-831

אמאי אומרים סב"ל נגד מרן. לא עבדינן ספק ספיקא בברכות. תרי רובי. ספק ספיקא בברכות כשרוב הפוסקים ומרן אומרים לברך. ס"ס בברכות כשיש אומרים שהמצוה מן התורה. ספק ספר את העומד. לברך על מצוות בבין השמשות, כגון: ברכת כהנים, לולב, שופר, קידוש, תפלין וטלית. זמן עמידה של שחרית עד חצות. זמן ברכות ק"ש עד ד' שעות מנץ החמה. זמן רבינו תם בארץ ישראל. אוכל שהובא בשבת ברכב. עגונות מלחמת יוהכ"פ ומלחמת שמחת תורה

סב"ל נגד מרן

א. הארכנו בשיעורים הקודמים שאיסור ברכה לבטלה הוא מדאורייתא, כדעת הרמב"ם (פ"א מהלכות ברכות ה"ט, ופ"ב משבועות ה"ט, פאה"ד ס"י קה) ומרן השלחן ערוך (סימן רטו סעיף ד), החיד"א (ברכ"י ס"ו סקט"ו) ועוד רבים, ולחומר איסור ברכה לבטלה אנהנו אומרים ספק ברכות להקל ואפילו נגד מרן. הלא מרן היה מרא דאתרא בארץ ישראל, ושכינה מדברת מתוך גרונו, ומרן - מומאיתם רבנים נסמן, ורואים את גדלותו מהחיבורים שלו, והיה לו מלאך המגיד מכות תורתו, ובני עדות המזרח בכל מקום שהם, בארץ ובחול, קיבלו הוראות מרן². ואף על פי כן לחומר איסור ברכה לבטלה אומרים ספק ברכות להקל נגד מרן. כך כותב החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב (ס"י טו) בשם רבותיו, וכן העתיקו האחרונים להלכה. וצריך להבין מדוע, הרי בהלכות שבת בדברים שאם עשה בשוגג חייב חטאת ובמזיד חייב סקילה, קיבלנו הוראות מרן, ולא שמענו מי שאמר שנעשה נגדו, וכן בהלכות טהרת המשפחה בכריתות ומיתות בין דין, קיבלנו הוראות מרן, ופתאום בברכות עושים נגד מרן, וכי זה יותר חמור משבת וטהרה!?

מראה שאין לו יראה

ב. אלא הסברנו בעבר, שבגמרא (שבועות לט) מבואר, שארץ ישראל הזדעזעה כשנאמר הלאו של "לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא" (שמות כ"ו, דברים ה"ה), וזה לא נאמר על שום לאו אחר, לא על שבת ולא על טהרה, רק על זה, כי המיקל להזכיר שם שמים לשוא, מראה על חוסר יראה ופחד מהקב"ה, שהרי אדם שמפחד מהמלך לא מזכיר את שמו סתם, וכן המברך ברכה שאינה צריכה

¹ מדברי הרב אברהם יוסף שליט"א: השבת אחי הגאון הרב יצחק שליט"א התארח אצלי בעיר חולון, והיתה כל כך התלהבות בעיר, ובאו גם מהסביבה, ראשון לציון, בת ים, והיה מעמד קידוש ה' שאין כמוהו, אפילו הרחוקים באו לשיעורים שלו בהלכה, ואחר כך ביקשו ברכה. ב"ה כיום יש בחולון עשרות שיעורי תורה בכל יום, עשרות כוללים. יש למעלה משבע מאות בחורי ישיבות בחולון! בשבת אחי הגאון הרב יצחק דיבר בחריפות נגד המסייעים לפרומים, לצערי יש כיום ריב גדול עם ראש העיר הנוכחי, שרוצה להכניס רפורמים. "מלכות הרשעה מהרה תעקר", ומתוך אחדות נזכה להגדיל תורה ולעשות חיל, "וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך".

² דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לאחי הגדול, הרב הגדול מעוז ומגדול, רבי אברהם יוסף, מרא דאתרא של חולון. כמו שהזכיר הייתי שם בשבת וראיתי שם הרבה בני תורה ואברכים. נברך את הרב שימשיך עוד לשבת על התורה על העבודה, לתת שיעורים. גם יש לו חיבורים יפים, חיבר ספר על טהרת המשפחה בלשון קולחת וטובה, ואפילו מתקרבם טריים יכולים ללמוד בזה. שימשיך להגדיל תורה ולהאדירה, לאורך ימים ושנים.

ברשות כבוד הרב יוסף שלוש, חבר מועדתי הרבנות הראשית לישראל, ובנו של הגאון רבי דוד שלוש רבה של נתניה, שהיה ידיד של מרן, ואפילו שחלקו בהלכה, היו ידידים, ומזמן הבחרות למדו יחד. שיזכה להגדיל תורה ולהאדירה.

מראה שאין לו יראה ממלכו של עולם, ולכן זה חמור מאוד ואומרים סב"ל אפילו נגד מרן.

שינוי מקום

ג. אומר דוגמא אחת לכך שאומרים סב"ל נגד מרן, אדם שישב לאכול סעודה, ובאמצע האוכל יצא לחדר השני, כי קיבל טלפון סודי מהמוסד ולא רוצה שישמעו אותו... וכשחוזר בחזרה רוצה להמשיך לאכול, לדעת השלחן ערוך (סי' קעח סעיף א) צריך לברך ברכת המזון - כי לא שייר לברך פעמיים המוציא באותה סעודה - ואם לא שמר ידיו יטול ידיים, ושוב יברך המוציא, ושוב ברכת המזון. וכל שכן שאם יצא לחדר מדרגות או ירד למטה לרחוב שכך יצא. זו דעת מרן על פי הרי"ף (פסחים כ"ב ע"ב מדפי הרי"ף) והרמב"ם (פ"ד מהלכות ברכות ה"ג) שני עמודי ההוראה. אולם הרמ"א (שם) חולק, וכותב כדעת התוספות (פסחים קא: ד"ה כשתן), הרא"ש (פ"י דפסחים סימן ו) והמרדכי (פסחים קא), שהמשנה מקום בסעודת פת, לקיבועא קמא הדר', הוא חוזר למקום הקביעות, ואפילו יצא לחוץ כשחוזר ממשיך לאכול בלי ברכה, ולבסוף מברך ברכת המזון על הכל. וכתבו האחרונים ומהם הגאון רבי יצחק פלאגי² בספרו יפה ללב (סי' קעח סק"ב), חסד לאלפים (סק"ב), זכרונות אליהו מוני (הל' ברכות אות מ שבבית הש"ע אות ה, יא), בן איש חי (פרישת בהעלתך אות ב), כף החיים (סק"א, יד), ילקוט יוסף, ועוד, שאומרים בזה סב"ל נגד מרן, למרות שכאן זו לא ממש ברכה לבטלה, אלא שמברך ברכת המזון על כוית לחם שאכל, וזה לא ברכה לבטלה, אבל גורם שיברך שוב המוציא וברהמ"ז, ובכך גורם לברכה שאינה צריכה, וגם בזה אומרים סב"ל נגד מרן. זו דוגמא אחת לכך שאומרים סב"ל נגד מרן.

² חכם מפורסם אחד מירושלים היה פעם בצרפת, ואמר לציבור שמרן הב"ל לא היה מרא דאתרא בצרפת, ולכן המרוקאים יעשו כדעת הרמ"א. כשהייתי שם באחת השבתות, בדרך סיפרו לי שכך אמר להם הרב המפורסם הזה, ומפני הכבוד לא אומר את שמו. ובשיעור אמרתי להם שזה לא נכון! קודם כל, מאי חזית להעדיף את הרמ"א על הב"ל, שניהם גדולים, אך מרן הבית יוסף מומאיתם רבנים נסמן, וכתבו עליו הרבה שבחים, תראו בעין יצחק חלק ג' (עמ' כא), ומכוח גדלותו של מרן הוראותיו התפשטו, ולא רק בגלל שהוא מרא דאתרא. הרשב"א (בתשו' ח"א סי' רג) מסביר מהו כוח של רב כלפי התלמיד, ואנחנו נחשבים כתלמידים של הבית יוסף, ובכל מקום עושים כמוהו. ותמוה למה הוא הורס את מה שהאבא עשה להחזיר את קבלת הוראות מרן, ומאי חזית, הרי אפילו הרמ"א (בתשו' סימן מוח) כתב על מרן, אינני חולק על כבודו, כי כל החולק על כבודו כחולק על השכינה! תראו איך הרמ"א כתב על מרן, ואם כן למה שהמרוקאים בצרפת יעשו כמו הרמ"א? אותו חכם חשב שקיבלו הוראותיו של מרן רק בארץ ישראל שם היה מרא דאתרא. אבל זו לא האמת, אלא מכת גדלותו. פעם מרן זצ"ל שאל אותי: תגידי, אתה יודע מי יקבל אותי בשמים אחר מאה ועשרים? אין לי ספק שמרן הבית יוסף יבוא לקבל אותי בשמים! כי מרן זצ"ל הוא זה שחיוק את פסקיו. ואם לא היה מרן זצ"ל כל הספרדים בפרט בעלי התשובה היו קבלטיים...

ספק ספיקא בברכות

ד. גם ספק ספיקא בברכות לא עבדינן, וכלל זה הביאווה האחרונים. דוגמא למשל, מי שיצא לשירותים ולא בירך אשר יצר³, ואחריו עשר דקות יצא שוב, ואחר כך עוד פעם ועוד פעם, ולא בירך אשר יצר, מרן הבית יוסף (סימן ז) הביא בשם מהר"י אבוהב בשם הארחות חיים (הלכות נטילת ידים סי' יב) בשם גאון - כנראה רב האי גאון - שיברך כנגד כל פעם ופעם, וכן פסק בשלחן ערוך (סעיף ג). אבל להלכה יברך פעם אחת, ואומרים בזה סב"ל נגד מרן, וכמו שכתבו האחרונים ומהם הב"ח (שם), המגן אברהם (סק"א), החיד"א בברכי יוסף (סק"א), המשנה ברורה (סק"ו), הבן איש חי (פרשת ויצא אות יב), הכף החיים (סק"ה). ויש אריכות בנושא הזה (ע"י ילקו"י סי' ז' סי' י). ומה הדין אם יצא לשירותים פעמיים ושלש, ואחר כך הסתפק אם בירך אשר יצר או לא - איך אדם אינו יודע אם בירך? אבל כנראה היה מבולבל... - אומר החיד"א (במחזיק ברכה שם), שלכאורה יש לו ספק ספיקא, שמא לא בירך, ואפילו תאמר שבירך, שמא כדעת אותו גאון שיכול לברך על הפעמים הקודמות שלא בירך עליהם, ולכל הפחות יברך פעם אחת. אבל כתב החיד"א שספק ספיקא בברכות לא עבדינן, ואפילו שבכל איסורי דאורייתא מועיל ספק ספיקא, לחומר איסור ברכה לבטלה לא מועיל ספק ספיקא בברכות. וכן כתבו המכתם לדוד פארדו (חאו"ח סימן ג) ועוד אחרונים.

תרי רובי

ה. במלחמת יום הכיפורים לפני חמשים שנה בשנת תשל"ד, יצאו שני מטוסים - תמיד יוצאים בזוגות, שאם לאחד יקרה משהו, השני יוכל לדווח - ועלו מעל תעלת סואץ⁴, הראשון קיבל טיל קרקע אויר ונפל לתוך התעלה. הטייס מהמטוס השני דיווח בקשר שהמטוס שלפניו נפל, היו שם טייס ונווט, ושניהם היו נשואים, והעיד שלא ראה מצנח. עשה פרסה וחזר. אחר כך מרן זצ"ל ישב בבית הדין להתיר 950 תיקים של עגונות⁵, היו תיקים מסובכים ויש פחות, אבל על כל תיק צריך לשבת, ובתיק זה המטוס נפל לתעלת סואץ שנחפרה על ידי בני אדם במשך עשרות שנים, והיא מחוברת לים סוף, וים סוף מחובר לים התיכון ולאוקיינוס, וזה בגדר 'מים שאין להם סוף', ולפי זה נחשוש אולי הטייס תפס חתיכת ברזל וניצל, והמצרים תפסו אותו, כלאו אותו, ועשו אותו עבד לעולם. ואם תתיר את אשתו, מחר מחרתיים 'יבוא הרוג ברגליו', והיא כבר התחתנה, ובעלה מגיע, אלו בושות... לכן הגמ' (ביבמות קטו.) אומרת שלא מתירים במים שאין להם סוף. אבל מרן זצ"ל בנידונו התייר, כי יש כמו ספק ספיקא, שמא נהרגו עוד למעלה כשהמטוס קיבל טיל, ואפילו תאמר שלא, שמא טבעו במים, שהרי הרוב טובעים במים שאין להם סוף, ואף שחכמים חששו למיעוטא, אבל חששו רק כשיש ספק אחד, וכאן יש ספק נוסף שמא כבר למעלה נשרפו ה' ירחם. הפוסקים ומהם הגאון רבי יצחק אלחנן (בשו"ת באר יצחק חאה"ע סי' יח ענף י, דק"מ ע"ב, בשו"ת עין יעקב חאה"ע סי' כב אות ט, חו"ב סי' א ענף ד) קראו לזה 'תרי רובי', רוב האנשים שמקבלים טיל במטוס נהרגים, רוב האנשים שנופלים למים שאין להם סוף טובעים. ועל פי זה מרן זצ"ל (ביב"א ח"ו חאה"ע סי' ד) התייר. תראה שמועיל ספק ספיקא ותרי רובי אפילו באיסור אשת איש, אבל בברכות לא מתירים על פי ספק ספיקא, ורואים כמה חמור הענין של ברכות. {כי כל הברכות דרבנן, וכאשר לא בירך, שתיקנו במקרה כזה לברך, לא מברכים}.

רוב ומרן

ו. מרן זצ"ל חידש בספרו חזון עובדיה (בשו"ת עמי נא, שעט. ובחזו"ע ברכות עמי קלד, קצב, סוכות עמי קז), שכאשר יש לנו ספק ספיקא בברכות, ורוב הפוסקים אומרים לברך, וגם

³ וכן שלא לנגב את ידיו בזמן שמברך "אשר יצר", אלא אחר שינגב בירך. אולם המקילים לנגב ידים באמצע הברכה יש להם על מה שיסמוכו, כי העיקר לדינא שהדין שלא יעשה אפילו מלאכה קלה באמצע הברכה (שי"ע סי' קצא ס"ג, ומג"א סק"ב), הוא בדברים דאורייתא כמו ברכת המזון, ולא בברכות דרבנן (ראה המב"ם פ"ב מק"ש ה"ד, ושי"ע סי' סג ס"ז). ומכל מקום המחמיר תבוא עליו ברכה (ע"י ילקו"י סי' יט).

⁴ ראשי המדינה וראשי הצבא בזמנו [תשל"ד] זלזלו מאד במצרים, מי הם בכלל?! פלאחים. פירסמו תמונות שבורחים במלחמת סיני בלי נעליים. סמכו על המטוסים שיפציצו מלמעלה, אבל לא ידעו שיש להם כל כך הרבה טילי קרקע אויר שהפילו אותם. היתה להם גאווה, סמכו על המודיעין וכו', ונחלו כישלון, קרוב לאלפיים ושבע מאות חיילים נהרגו, וכשבעת אלפים חמש מאות נפצעו, בניהם קטועי ידים ורגליים, וכל זה בגלל הביטחון העצמי שהיה להם. וכך קרה גם בשמחת תורה האחרון, שראו שהם עושים אימונים, קיבלו מידע, וזילזלו, הגאווה והבטחון העצמי של חלק מראשי הצבא גרמו להם. הם לא האמינו שהערבים הברברים-החמאסי יעשו מה שעשו. בטחון מופרז שעלה בחיי אלפי בני אדם.

מרן השלחן ערוך פסק כמותם, עבדינן שפיר ספק ספיקא בברכות. אמנם בפוסקים לא כתוב כלל זה במפורש. אבל כך מרן זצ"ל כתב בספריו האחרונים. אבל אם אין גם רוב פוסקים, ויש מרן הש"ע לבד, לא עבדינן ספק ספיקא בברכות, לחומר איסור ברכה לבטלה.

ספק ספר את העומר

ז. כל זה מדובר בברכות הנהנין שהן מדרבנן, אבל בברכות שיש צד של מצוה דאורייתא, עבדינן שפיר ספק ספיקא בברכות. דוגמא פשוטה שכולם מכירים, התרומת הדשן (סי' לו) - נפטר לפני כ-560 שנה - כתב, לגבי מי שבאמצע ימי העומר הסתפק אם אתמול ספר את העומר, וגם בבוקר לא ספר, יש כאן ספק ספיקא, שמא ספר, ושמא כל יום מצוה בפני עצמה כדעת רוב הראשונים, ודלא כבה"ג שהוא כמעט יחיד במה שסבר שכל מ"ט הימים הם מצוה אחת שלימה, ולמד כן ממה שנאמר "תמימות התיינה", אבל התוספות (מנחות סו. סו"ה זכר) הביאוהו וכתבו עליו: ותימה גדולה הוא, ולא יתכן. ואף שאנו חוששין לדבריו ואם שכח לילה יום לא סופר יותר, בספק יכול לברך על פי הספק ספיקא, והסביר - בשו"ת מכתם לדוד פארדו (חאו"ח סי' ג) ביאר ביתר הרחבה - שלדעת הרמב"ם (פ"ו מהלכות מידין ומספין הכ"ד), הראב"ה (סי' תקטו), האור זרוע (סי' שטט), ואולי גם החינוך (מצוה שו, וע' בה"ל ר"ס תפט), ספירת העומר בזמן הזה מדאורייתא, אבל הבית יוסף (סי' תפט) פסק כדעת הרשב"א (בתשו"ת ח"א סי' קפו, חו"ג סי' רפד) והר"ן (פסחים כח ע"א) ורוב הראשונים, שספירת העומר בזמן הזה מדרבנן, כי היא תלויה תלוי בקרבן העומר, ולכן היום שאין לנו בית המקדש, הספירה היא רק זכר למקדש ומדרבנן. ומכל מקום כיון שיש אומרים שהיא מדאורייתא, כותב התרומת הדשן שכדאי להיכנס לספק ספיקא בברכות ולברך. ואף שמרן השלחן ערוך (סימן תפט ב. ד. ה. ז) פסק כדעת הסוברים מדרבנן, כיון שיש מי שאומר שהיא מדאורייתא זה מועיל לספק ספיקא ולברך.

שעת הנעילה

ח. ומצינו שלשים דוגמאות לכך שאומרים ספק ספיקא בברכות כשמקיים מצוה שיש אומרים שהיא מדאורייתא. דוגמא אחת בדין ספירת העומר הנ"ל, דוגמא שניה, כידוע בתפלת נעילה אנחנו נושאים כפים, ואף שבמנחה לא נושאים כפים, שמא ילמדו לשאר ימים וישאו כפים מתוך שכרות, אבל בנעילה שמתפללים סמוך לשקיעה החמה, שלא כמו שהיו רגילים בכל השנה, לא גזרו (תענית כז). וזמן תפלת הנעילה חצי שעה לפני השקיעה, וחתם דקות קודם יתחילו פיוט "אל נורא עליה", שכן פסק השלחן ערוך (סי' תרכ"ט) שזמן תפלת נעילה כשהחמה בראש האילנות, כדי שישלים אותה סמוך לשקיעת החמה. וכיון שלא יכולים להקדים את זמן הנעילה שהוא בדוקא חצי שעה קודם השקיעה, לכן אף שבתפלת הלחש לא ימהרו, כי זו תפלה האחרונה של יום הכיפורים, בתפלה זו נחתמים כולם, ומה שקרה בחג שמחת תורה האחרון, כל זה נחתם בשעת הנעילה, ולכן ידקדקו לכון בתפלה זו, אבל בחזרה ימהרו, וקודם התפלה יאמר לציבור שלא להמשיך אותו בקטעים, כשאומרים "ופי יגיד תהלתך", "מלך עוזר ומושיע ומגן", וכן שלא יאמרו "וכינו לחיים", "מי כמוך", ויאמר את החזרה בוריוות כדי להספיק נשיאת כפים לפני השקיעה.

ברכת כהנים בבין השמשות

ט. ומה הדין אם התעכבו והגיעו לברכת כהנים בשקיעה, האם יעשו נשיאת כפים או לא? לכאורה אין נשיאת כפים בלילה, אבל מרן זצ"ל (ילקו"י סי' קבת, חו"ד ח"ו

⁵ הרב התייר 950 עגונות ואף אחד מהחללים לא חזר, חבל, אבל זו המציאות... הגאון החתם סופר בעיר פרשבורג היה אצלו תיק, שמישהו קיבל אבק שריפה בראש ונפל מתבוסס בדמו, והיו בטוחים שנהרג, ישבו בית הדין בפרשבורג והתירו את אשתו. כעבור חמש שנים פתאום הבעל מגיע. שאלו אותו, אתה חי? אמר שעשה עצמו כאילו הוא מת. כדי שלא יעשו לו יודא הריגה, וכשהתפורו קם והלך למדינה רחוקה, ואחר חמש שנים שהשונאים שלו כבר מתו, שב למקומו. מה הדין? האשה הזו שכבר התחתנה ויש לה ילדים מהבעל השני, תצא מזה ומה, והילדים כמזורים. תסבכת גדולה מאוד. החתם סופר כתב החלטה שיותר לא מתירים עגונות בפרשבורג, ואם רוצים היתר שילכו לעיר אחרת, כיון שקרתה תקלה על ידם. אבל מרן התייר 950 עגונות ובי"ה אף תקלה לא היתה, והרבה מהעגונות התחתנו. פעם הייתי בחופה של בן תורה, והמשפחה של החתן אמרו לי, הרב יודע מי החתן הזה? אמא שלו היא אשתו של אחד הטייסים שנפל במלחמת יום כיפור, ומרן זצ"ל התייר אותה, ואחר כך חזרה בתשובה והתחתנה, ונולד להם הבן הזה שהוא חתן בן תורה! וזה בזכות היתר המבוסס של הרב, על פי תרי רובי או ספק ספיקא. גם עכשיו במלחמת שמחת תורה היו כמה עגונות וישבנו בבית"ד הגדול ודנו בהם, ובי"ה הוצננו פסק הלכה להתייר את אותן עגונות ממלחמת שמחת תורה.

סי"מ, סי"ז, סי"ט, סי"ח, סי"ג, סי"ב, סי"א ח"ט ח"א ח"ה ח"ט, חז"ע ימ"ג עמ"ס (ספ"ט) כתב שעושים ספק ספיקא, שמא בין השמשות יום, ויש חזקה שהוא המשך של היום, ושמא הלכה כרבי יוסי שבין השמשות של רבי יהודה הוא יום גמור. ואף שבשבת מחמירים כרבי יהודה שבין השמשות הוא אחר השקיעה - שגלגל החמה מתכסה מעינינו - שלש עשרה וחצי דקות זמניות (שבת לה), אבל קיימא לן רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי (עירובין מו), כי רבי יוסי נימוקו עמו (גיטין סז), והרי לרבי יוסי בין השמשות הוא כהרף עין, זה נכנס וזה יוצא בסוף בין השמשות של רבי יהודה, ולפני כן יום גמור (וע' ביה"ט סי' טו ס"ג). ושמא הלכה כרבינו תם (תוס' שבת לה, ד"ה תרי, ובפסחים צד, ד"ה רבי יהודה) שבין השמשות גם לרבי יהודה הוא מתחיל 58 דקות לאחר השקיעה שלנו. ביביע אומר ח"ב (תהא"ח סי' כא) הביא מעל עשרים ראשונים הסוברים כרבינו תם (הלא הם): רבינו האי גאון, רב סעדיה גאון, ר"ת, רשב"ם, תוס' ר"ד, ריא"ן, ראב"ן, המנהיג, הראב"ד, הר"ה, הניטור, התרומה, רבינו פרץ, הרמב"ן, הרשב"א, הרא"ה, הריטב"א, הר"ן, הרב המגיד, המאירי, אהל מועד, הסמ"ג, הרוקח, המרדכי, רבינו פרץ, הרא"ש, רבינו יוחנן, האבודרהם, תרומת הדשן, מהר"ם, הרדב"ז, ועוד), ויש אחד שהביא קרוב לשמונים ראשונים! (וע' ילקו"י שבת א' ח"א ע"א תשכ"ו והלאה), ומרן השלחן ערוך (סי' רסא סעיף ב) פסק כרבינו תם. ⁶ ומה תאמר, שמנהיגנו כדעת הגאונים (הביאם מהר"ם אלשיך סי' צו) שהיו לפני כאלף שנים, וכמו שכתב המנחת כהן (במאמר א' פ"ו), שמא כרבי יוסי, ושמא בין השמשות יום הוא וכו'... [א.ה. ושמו כדעת הראב"ה (סי' תתע"ו) שיישב המנהג שנהגו להתפלל נעילה בלילה, וגם הכהנים נושאים כפיהם בלילה. וכ"כ האו"ז (ח"ב סי' תנ"ג) והיראים (החדוש"י סי' רסט) ומהר"ל (בהל' יתוב"ס), ילקו"י ימ"ג עמ"ס (תמ"ט)]. לכן להלכה עושים נשיאת כפים בבין השמשות. היה חכם אחד שחלק ואמר סב"ל, כאילו מרן זצ"ל לא ידע את הכלל סב"ל, ואותו אחד טען, כמו שעושים סב"ל נגד מרן השלחן ערוך, נעשה סב"ל נגד מרן זצ"ל גדול הדור. אבל זה לא נכון, כי גדול דורנו יודע את הכלל סב"ל, ועם כל זה אמר לברך, משום שנשיאת כפים היא מן התורה, וכדאי להיכנס לספק ספיקא כדי לקיים מצוה דאורייתא בברכה, ואף שכבר נשאו כפיהם בשחרית ובמוסף, אבל בכל פעם שנושאים כפיהם מקיימים מצוה דאורייתא.

נטילת לולב בבין השמשות

י. דוגמא שלישית, מי שנטל ארבעת המינים ביום טוב ראשון של סוכות שאז החיוב מדאורייתא, ובסוף היום הגיע לכוותל, ובא אליו מישהו ושאל אותו: איזה אתרוג לקחת? לקח אתרוג שיש אתו בעיות, ולא ידע, וכעת רוצה לנענע באתרוג תימוני או מרוקאי. אף שהגיע בין השמשות יכול לברך על נטילת לולב, כי בין השמשות הוא ספק יום ספק לילה, ושמא כרבי יוסי שהוא יום גמור, ושמא כרבינו תם, וביום הראשון זו מצוה דאורייתא, ולכן שפיר עבדינן ס"ס.

תקיעות שופר בבין השמשות

יא. דוגמא רביעית, מי שהתפלל ביום הראשון של ראש השנה בנץ החמה,⁷ התפלה היתה טובה ובהתלהבות, אבל התקוע לא ידע לתקוע. נפסק בשלחן ערוך (סי' תקפ"ו) שכל הקולות כשרים בשופר, אבל צריך קול ולא אויר. והצבור כולם הצטערו, חששו שהשנה תהיה דינא קשיא... והנה בבין השמשות בא

⁶ [ומה שבספק רחמים טוענים שבארץ ישראל לא שייכת סברת רבינו תם, זו טעות, שהרי אנו רואים כוכבים לפני זמן ר"ת, הנה ידוע שצאה"כ היינו שהוכבים הבינוניים קרובים זל"ה, [ואין אנו בקיאים בזה], והגדרת צאה"כ כשיש חושך בעננים, וכדברי האבן עזרא על הפסוק ויהי ערב ויהי בוקר יום רביעי, וכן מבואר בתוס' ר"ד (שבת לה) ובאחרונים רבים. ואכן בזמן צאה"כ של ר"ת אנו רואים כוכבים רבים, מהם קטנים ובינוניים, הקרובים זה לזה. וחושך בעננים, וזה מתאים לשי" ר"ת, והאבן עזרא היתה תקופה שהיה במצרים, שהשקיעה והזריחה שם כמו באר"י, וכן משמע מפירושו של אבן עזרא לתנ"ך, ומקינה שחירב על השמדת קהילות היהודים באפריקה, "אהיה ירד על ספרד" משמע ששהה תקופה מסוימת באפריקה. בתנ"ך [בעיר אמת], במרוקו, וייתכן שגם במצרים. ומסורת שאבן עזרא הגיע גם לאר"י בנדודיו. וכמבואר בדברי מפרשו "צפנת פענח" שהאבן עזרא שהה בסוף ימיו באר"י ושם גם נפטר. ועכ"פ אילו היה שינוי בין המקומות בענין צאה"כ, לא היה כותב כשהחושך בעננים הוי לילה. ומשמע דסבר כר"ת גם באקלים של אפריקה מרוקו ואר"י. והארכנו בזה בילקו"י שבת כ"ח א' ח"א בס"י רסא, ודחינו שם כל הטענות של משנה ברורה איש מצליח שחלקו גם בזה על מרן זצ"ל].

⁷ אנוחנו לא מקפידים בזה, תפלה בנץ היא מצוה מן המובחר, אבל זה לא מעכב. יש כאלה שקמים בנץ החמה, ובקריאת התורה הם נרדמים. אצלנו בישיבה לפני שנים היו מתפללים בנץ החמה, והיו נרדמים, היה צריך לעורר אותם. לכן לא מקפידים על כך.

⁸ זו לא הדרך שלנו, מרן זצ"ל לא היתה דרכו בכך, עשו לפעמים עצרת תפלה, אבל לא הפגנות, ומרן בזמנו היה כועס על ההפגנות שהיו עושים בכיכר השבת, היו נותנים מכות רצה. אנוחנו נגד זה. רק תפלות.

⁹ כדי לקיים מצוה ציצית דאורייתא כתיקנה יקח טלית קטן ברוחב אמה - 48 ס"מ, ובאורך אמה וחצי - 72 ס"מ, וטוב שתהיה באורך שתי אמות - 96 ס"מ. ולגבי הברכה על טלית קטן,

מישהו עם שופר טוב - לא שם בו מים, כי זה הורס את השופר, וגם לא ערק, כי זה טוב לשעתו אבל אחר כך הורס אותו - והוא יודע לתקוע, ורוצה לתקוע להם. אף שכבר בין השמשות יש לו ספק ספיקא לברך, שמא בין השמשות יום, ושמא כרבי יוסי, ושמא כרבינו תם [א.ה. ושמא הלכה כמ"ד דבספק דאורייתא מברכים ברכת המצוות, ע' להר"ן והמאירי והריטב"א שבת (בב), ובהרא"ש (ר"פ פסיו יה"ח). ילקו"י ימ"ג עמ"ס (ס"ט) ומועיל ס"ס במקום מצוה דאורייתא.

קידוש במוצי"ש בין השמשות

יב. דוגמא חמישית, אדם שהשתתף באיזו הפגנה,⁸ והכניסו אותו לבית מעצר בליל שבת, ולא עשה קידוש, או שהיה שם יין נסך, או ענבים, ומה שאמרו (ב"ב צז) סוחט אדם אשכול ענבים ואומר עליו קידוש היום, הכוונה שסוחט מערב שבת, אבל בשבת אסור לסוחט, וה"חכמים" האלה שחררו אותו רק לעת ערב, ומיד רץ לבית, והגיע זמן בין השמשות. והרי מי שלא קידש בלילה יש לו תשלומין ביום, דהיינו שאם לא קידש בלילה, מברך ביום "אשר קידשנו במצוותיו ורצה בנו" (ש"ע סי' רנ"א ס"ח), ובאופן שהתאפשר לו לקדש רק בבין השמשות, יש שלשה ספיקות לומר כנ"ל שהוא יום, ויכול לקדש (ילקו"י שבת כ"ח א' חלק שלישי סי' רנ"א, ולוית חן סי' טז).

תפלין בבין השמשות

יג. דוגמא ששית, עצרו מישהו במוצי"ש שבת, ובכל יום ראשון היה במעצר, ולא הניח תפלין, ושחררו אותו ביום ראשון אחר השקיעה, בזמן בין השמשות. ורוצה כעת להניח תפלין, יברך, כי מועיל ספק ספיקא במקום מצוות עשה דאורייתא (יב"א ח"ז ח"א ח"ה ח"ט, חז"ע ח"א עמ"ס). [א.ה. ואין ספק ספיקא זה נחשב ס"ס משם אחד, כמבואר בבי"א ח"ו (חז"ה סי' כג), וראה עוד ביחוד ח"ה (סי' כב, עמ"ס ע"ט) וח"ו (סי' ז, עמ"ס כז). ועוד שיעיקר אסור הנחת תפלין בלילה אינו אלא מדרבנן, גזירה שמא יישן בהם, ומבואר בשו"ת עין יצחק (או"ח סי' א אות ט) דדרבנן עבדינן ס"ס משם אחד. ע"ש. ילקו"י (סי' לה ע"ו). אבל אם כבר התפלל ערבית ועשאו לילה, יניח בלא ברכה (שם)].

טלית בבין השמשות

יד. דוגמא שביעית, בערב כיפור כולם באים להתפלל ערבית עם טלית, ונותנים אותו על הראש, זו חסידות, לא חובה, אבל טוב, ובפרט בכיפור. והנה הוא הגיע לבית הכנסת, וכל אחד מאחל לו גמור חתימה טובה, או שמבקשים ממנו סליחה, הרבה אנשים פגעו בו והוא סולח לכולם... ועד שגמר שקעה החמה. האם יכול לברך על הטלית? אומנם לא מברכים על ציצית בלילה, אבל דעת הרא"ש (הל' ציצית סי' א) שכסות של יום חייבת בציצית אפילו בלילה, וטלית היא כסות יום. וכן כתב בספר המצוות (עשין כ), שהריצב"א היה מברך על הטלית בליל יום הכיפורים ומתעטף בו. ואף על פי שלדעת הרמב"ם (פ"ג מהל' ציצית ח"ז וה"ח) כסות יום בלילה פטורה מציצית, ולא מברכים על ציצית בלילה, וכך ההלכה, אבל בבין השמשות יש ספק ספיקא, שמא כהרא"ש וסיעתו, ואם תאמר כהרמב"ם, שמא בין השמשות יום, ושמא כרבי יוסי, ושמא כרבינו תם. והרי בכל פעם שמתעטף בציצית מקיים מצוה דאורייתא.⁹ ולכן בזמן בין השמשות

מעיקר הדין אם יש בה שיעור אפשר לברך עליה, אבל אנוחנו לא נוהגים לברך, כי בדרך כלל לובשים אותה במקוה או באמבטיה ולא מברכים שם (ע' ש"ע סי' ח ס"ו), ולפעמים החוטים הסתבכו בכביסה, ולכן בכביסה כדאי לפתוח פתח כנף ולהכניס שם את הציציות שלא יסתבכו, ולפעמים החוטים נקרעו. ובבוקר מברכים על הטלית גדול ומכוונים לפטור את הטלית קטן.

הספרדים רגילים להתעטף בטלית גדול כבר מגיל קטן, כל אחד שבנו הגיע לגיל חינוך כבן שבע או שמונה, לך לחנות ויקנה לו טלית גדול, וכשיבוא לפחות בשבת לבית כנסת, ילבש את הטלית. כך מרן זצ"ל חינוך אותנו, להתעטף בטלית גדול כבר מגיל קטן, וכשהיה הולך להתפלל, היה מעיר את כולנו, והיינו הולכים אתו לבית הכנסת, ולא היה מתפלל בנץ, יש כאלה שמתפללים בנץ והבן ממשיך לישון עד השעה תשע, אבל עדיף שתתפלל אחרי הנץ והבן יבוא אתך, ותשמור עליו, תקנה לו טלית יפה עם תיק יפה, וזה יעשה לו חשק לבוא לבית כנסת. וגם אם יש לו חברים מעדת אשכנז שלא מתעטפים בציצית עד החתונה, אין לזה מקור מובהק, וחבל להפסיד את המצוה, לכן הרווקים היקים שבאו מגרמניה מתעטפים בטלית, אבל חלק מהאשכנזים לא מתעטפים בטלית גדול עד החתונה, ודרשו סמוכין, "גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה", וסמוך ליה (ש"ס ע"ב) כי יקח איש אשה" (מ"ב סי' ז סק"י), אבל זו דרשה שאין לה מקור בגמרא, והוא מנהג בעלמא. תראה איך האשכנזים מחזיקים במנהגים שלהם, אשריהם ואשרי חלקם, למרות שזה מנהג שאי אפשר להבין אותו, למה להפסיד מצוה דאורייתא? אבל מנהג אבותיהם בידיהם. וחבל שאנוחנו הספרדים משנים מנהגים מהר, צריך ללמוד מהאשכנזים שנאמנים לגדולים שלהם ולא משנים מנהגים.

בשנתו האחרונה של מרן זצ"ל בערב פסח תשע"ג, באתי לביתו לסיום מסכת, ואחר כך רצייתי להראות לו ספר של מחבר אחד מפורסם שלמד בקול יעקב, שכתב דברים תמוהים.

ישים לב שהוא בתוך כרבע שעה לשקיעה ולא יותר מאוחר - ירך על הטלית, כי מועיל ספק ספיקא בברכות במקום מצוה דאורייתא וילקוי ימים ורואים עמי תשעה). ונמצא שכלל זה הוא לא רק במצוה חיובית, אלא גם במצוה קיומית.¹⁰

זמן ברכות ק"ש ותפלה

טו. דוגמא שמינית, דיברנו בשיעורים הקודמים לגבי ברכות קריאת שמע ותפלת שמונה עשרה, שלדעת מרן השלחן ערוך (סי' נה ס"ה) ברכות קריאת שמע עד ארבע שעות, ותפלת שמונה עשרה עד שש שעות (סי' פט ס"א), ואמרנו שמי שקם מאוחר אחר ארבע שעות מנץ החמה, אינו יכול לברך ברכות קריאת שמע, יוצר אור, אהבת עולם, ויציב ונכון עד גאל ישראל, ומה יעשה? יאמר ברכות השחר - שזמן כל היום¹¹ - ברכות התורה, פסוקי דזמרה, קריאת שמע ועמידה. בשו"ת רב פעלים ח"ב (תאו"ח ס"י יב) כתב על פי הקבלה שאפשר לומר ברכות קריאת שמע גם אחרי ארבע שעות, ולפחות עד חצות היום כמו עמידה. ואחר כך בבן איש חי (וארא אות ה) ובעוד יוסף חי (וארא אות יז) חזר בו, וכתב שאין לברך ברכות קריאת שמע אלא עד ד' שעות, שספק ברכות להקל. וכך ההלכה, וכדעת השלחן ערוך.

המנהג כדעת מרן

טז. לגבי זמן תפלת עמידה, אף שחלק מהראשונים אומרים שאם היזיד לא יתפלל עמידה אחר ארבע שעות, בילקוי תפלה כרך א' (סי' פט ס"ה) כתבנו שיכול להתפלל עמידה עד חצות, והוא על פי המבואר ביביע אומר חלק ט' (תאו"ח ס"י קח אות נז). וטוב שיעשה תנאי ונדבה, לחוש לסוברים שלא יכול להתפלל אחר ארבע שעות, ואף שלא מתפללים נדבה סתם שמתא לא יכין, אבל מתפללים נדבה על ספקות. (ראה גיליון השיעור השבועי וצא אות ז), ואמנם אחי חלק על מרן האבא, וטען שהרי בשבת אין תפלת נדבה.¹² כי אין קרבן נדבה בשבת (ש"ע ר"ס סק), ואם כן למה יתפלל אחר ארבע שעות. אולם השבנו על דבריו, שהחיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"ב ס"י לה אות ע) כתב שהוא מצטער על מנהג אנשים רבים שקמים מאוחר, ומברכים ברכות קריאת שמע אחר ד' שעות נגד דעת מרן, ומפסידים תפלה בצבור, ולבסוף כתב שכיון שלדעת הרמב"ם (פ"א מק"ש ה"ג) והראב"ח (ברכות ס"י ט, עמ"ד) ועוד ניתן לברך אחר ארבע שעות, הנח להם לישראל במנהגם (ונ"ע בספריו כסא דוד דרוש ט לשבת תשובה דקנ"ו ע"א, קשר גדול ס"י ו אות ד), ולפי מה שציין שיש מנהג להתפלל אחר ארבע שעות, במקום מנהג לא אמרינן סב"ל.

על מה הצטער החיד"א

יז. כך אמרנו לפני כמה שבועות כשדיברנו בהלכות תפלה, וחכ"א בדרשה לפני מוסף הקשה עלי, איך סמך על החיד"א שהביא את המנהג, הלא החיד"א

הוא כתב שהספרים צריכים ללמוד לחובשניו להחזיק במנהגם, ולכן ידליקו נרות שבת ואחר כך יברכו. ואחרי כמה עמודים כתב שבלט מנהג הספרדים שלא לעשות חדר יחוד, ולעשות חדר יחוד. וזו סתירה בדבריו, האמת שמנהג שלנו מבוסס על דברי שער המלך (בפ"י מ"ה אישות, קונ"ט חופת חננים סוף סעיף ט), מרן החב"ב בכנסת הגדולה (בשיורי א"ח ס"י שלט סק"י), נהר פקוד (דט"ז ע"ב) ועוד רבים (ילקוי' שובע שמחות ח"א עמ' רמות. שו"ת הראשון לציון ח"א תאו"ח). לכן יש לנהוג שמיד אחר החופה החתן הולך עם החברים לרקוד, והכלה הולכת לנשים, ומה בכך שהכלה רוצה חדר יחוד, שתרחצה עד מחר, וכי מעכשיו תשלט עלי בעניני הלכה?! מרן ראה את הספר הנזכר, וזרק את הספר מהיד, והתבטא בחריפות גדולה על המחבר הזה שיהיה בריא, וכעס מאד עליו. בהדלקת נרות לא היה מנהג קודם בזה, וגם יש כאן חשש ברכה לבטלה לדעת שבויליק הלכת ורבינו מנחם, ורק גדול הדור הוא זה שידוע איזה מנהג נכון ואיזה לא, וכמ"ש הריב"ש (סי' מד, קטב, שפח) שכאשר יש מנהג שמץ של איסור, גדול הדור שדבריו נשמעים משנה את המנהג. ולא כל רב או מי שיש לו מיקרופון ברדיו קול חי, יכול להטיף לשנות מנהגים. ובפרט מנהג נגד מרן הש"ע.

מרן וצ"ל שהיה גדול הדור שיהיה את כמה מנהגים כי רצה להחזיר עטרה ליושנה לעשות כפי המנהג הקדום מלפני כ-250 שנה ולמעלה, כמו לברך על הדלקת הנרות ואחר כך להדליק, וכמו שכתבו הראשונים, שבלי הלכת (שבת אות נט, ובקצר כלל ב"י ס"י טז), הארחות חיים (דמד"ד ע"ג) ועוד רבים, ומשמע להדיא מדבריהם שהמברכות אחר ההדלקה עושות ברכה לבטלה. ואמנם האשכנזים נהגו לברך אחר ההדלקה ובמקום מנהג אצלם לא אמרינן סב"ל, אבל אנתנו הספרדים צריכים להחזיר עטרה ליושנה לנהוג כפי המנהג הקדום וכדעת מרן השלחן ערוך (סי' רסג ע"ג ה').

עוד דוגמא מה שמרן וצ"ל שיהיה, בעבר הנשים הספרדיות היו מברכות "לישב בסוכה", "על נטילת לולב", ובה מרן לפני שישים או שבעים שנה, ושינה את המנהג ב"ה, והיום חושבני שאף אשה ספרדיה לא מברכת ברכות אלו, אולי חוץ מכמה עקשניות, רובן ככולן לא מברכות, וכדעת הרמב"ם (פ"ג מצויות ה"ט, ופ"ו מסוכה ה"ג) והשלחן ערוך (סי' י"ד ס"ב וס' תקנ"ט ס"ו). רק דנים הפוסקים אם בקידוש תענה אמן על ברכת לישב בסוכה או לא (ילקוי' סוכה עמי תשע). וא"ך הרב שיה מנהגים? כי ראה במנהג שמץ של איסור, והוא גדול הדור ודבריו נשמעים.

¹⁰ כאן צריך להסביר את המושגים הללו, אבל אולי יש מישהו ששומע דרך הרדיו וצריך להסביר לו... מצוה חיובית היא כמו החיוב לאכול כזית מצוה בליל הסדר, או כזית פת בליל

עצמו הצטער על מנהג זה! כך אמר, וכל הנוכחים בשיעור קיבלו. אבל במחילה לא דקדק היטב בדברי החיד"א, החיד"א הצטער על מה שמברכים ברכות קריאת שמע אחר ד' שעות, וכן על מה שמפסידים תפלה בצבור, ואפילו על ברכות קריאת שמע אחר ארבע שעות שאלו ברכות לבטלה לדעת מרן - כתב "להניחם במנהגם", אבל לא דיבר כלל על עמידה, ובוזה היה המנהג פשוט להתפלל עד חצות, ובמקום מנהג לא אמרינן סב"ל. ומה שכתבנו להתפלל בתורת נדבה זה לרווחא דמילתא.

עד ארבע שעות מנץ החמה

יח. כאמור זמן ברכות שמע עד ארבע שעות, ומי שבשבת קם מאוחר, והוא עושה חשבון שמעמוד השחר - שעה ורבע קודם הניץ החמה - עד עכשיו עברו ארבע שעות, ולפי המגן אברהם (סימן נח סק"א) לא יכול לברך ברכות קריאת שמע, ואם לא יברך איזו תפלה תהיה לו, שכולה קרעים קרעים. אבל לפי הגר"א (סימן תנ"ט סעיף ב) מונים את השעות מנץ החמה, וכשעושה חשבון מנץ החמה רואה שיש לו עוד רבע שעה או חצי שעה, האם יכול לסמוך על הגר"א ולברך? הכלבו (סי' ה, סי' קטב) כתב דבר פלא, שברכות קריאת שמע הן מדאורייתא, ומרן וצ"ל (בבי"א ח"י תאו"ח ס"י נה על ח"ב סוף אות ה) סמך עליו, למרות שהוא כמעט כמו סברא יחידאה, אבל יועיל כדי לומר ספק ספיקא. ועוד יש להוסיף על פי מה שכתב הרשב"א (ברכות כא, ד"ה מא, ובתשובה ס"י שפ) - הובא בבית יוסף (סי' סו) - על דברי הגמרא (ברכות נא), ספק אמר "אמת ויציב" ספק לא אמר, חוזר ואומר אמת ויציב, וחותם ברון אתה ה' גאל ישראל. והקשו התוס' (ר"ה ל. ד"ה הא), והלא היא ברכה כשאר הברכות שהן מדרבנן, ומדוע לא חוששים לאיסור ברכה שאינה צריכה? וביאר הרשב"א שכאשר חכמים תיקנו ברכת אמת ויציב על מצוה דאורייתא של קריאת שמע, תיקנו שכאשר קורא מספק צריך גם לברך, כאילו הברכה עצמה מן התורה. ואם כן לגבי ברכות קריאת שמע מועיל ספק ספיקא, ואצלנו יש ספק שמא כדעת הרמב"ם והראב"ח שזמן ברכות קריאת שמע כל היום, ואם תאמר כדעת השלחן ערוך שמברך עד ארבע שעות, שמא כדעת הגר"א שמונים מנץ החמה. וזה במקום מצוה שיש מי שאומר שהיא מדאורייתא, או שיש לה דין כמו דאורייתא. ולכן להלכה ולמעשה אדם שקם מאוחר יכול לברך ברכות קריאת שמע עד ארבע שעות, ולשער שעות אלו מנץ החמה. {בפרט שיש לנו סידור רב סעדיה גאון שכותב בפירוש כמו זמן הגר"א, וכן בשלטי גיבורים, וקצת משמעו כן גם בתשו' הרמב"ם. ולכן רק תלמידי חכמים שלומדים מאוחר בליה יכולים לסמוך על זמן ק"ש של הגר"א, כי אילו המג"א היה רואה דברי רב סעדיה גאון לא היה חולק על ראשון, אבל מי שלא לומד בלילה עד שעה מאוחרת, יעשה תמיד זמן קריאת שמע כמו זמן המג"א.

סוכות, שחובה עליו להשיג ולאכול. אבל מצוה קיומית היא כמו מצוה ציצית, שלא חייב להתעטף בציצית, ורק אם לובש בגד עם ד' כנפות חייב להטיל בו ציצית. פראק לא חייב בציצית, פעם איתם משהו הולך עם פראק שיש בו ציצית?... לא, כי עושים כגון אחד קצת עגול, וגם חולצה וגופייה לא חייבים בציצית, היום עשו גופיה תלית קטן עם רוכסן בצדדים, כשפוחת אותה יש ארבע כנפות, וכשסוגר אין. אמנם רק ברגע שלובש את הציצית מקיים מצוה, אבל כל זמן שהיא עליו לא מקיים, למה לאבד את המצוה? הרי יכול לקיים מצות ציצית בכל רגע ורגע.

¹¹ השבוע היה אונן שאחר הלוויית אביו [הגאון רבי נפתלי יונה וצ"ל] שאל מה לעשות, ואמרנו לו לברך ברכות השחר וברכות התורה. ומנחה שתיים. אפי' שיה היה בשעה אחת וחצי בצהריים! כי ברכות השחר וברכות התורה זמן כל היום. וגם בלילה אחר צאת הכוכבים אם לא בירך בבוקר, בירך כל ברכות השחר, וחודש המשנה ברוחה (סי' נב סק"י) שאם כבר הלך לישון, איך יברך "המעביר חבלי שינה", ולכן ידלג על ברכה זו.

¹² בשבת הייתה בחולון, והזכרתי שאחי הקשה על מרן וצ"ל קושיא חזקה, שכביכול נעלם ממנו דברי השלחן ערוך בהלכות תחומין, מרן וצ"ל התיר לאכול אוכל שהביאו בשבת לחיילים מחוץ לתחום, והרי מרן כותב (סי' תה סעיף ט) שאם הוציאו אוכל חוץ לתחום, אסור לאכול אותו שם. ובשיעור בחולון תירצתי הקושיא על פי הרב המגיד, שרק בתחומין היה קל בעיני הבריות החמירו יותר, אבל לא במי שהביא אוכל ברכב בשבת. כיון שלא נעשה מעשה בגוף הדבר, רק הביאו אותו ברכב, בזה מקילין, ורק בהוציאי חוץ לתחום בלי מלאכה דאורייתא, בזה החמירו כדי לחזק את הדין של תחומין. ודעת הרשב"א (שבת קל) והרשב"א (עירובין מא) ועוד ראשונים שכל שלא נעשה מעשה בגוף הדבר אין בזה איסור הנאה ממעשה שבת. ולכן מרן התיר לאכול את האוכל שהובא לחיילים ברכב בשבת. היה שם נכדו של מרן וצ"ל, ראש כולל חשוב באלעד, תלמיד חכם, בקי גדול בספרי מרן ובילקוי', ושמע בשיעור מה שתירצתי. אמר לי אחר כך: הרב, זה לי עשרים שנה שראיתי קושיא זו על מרן, ולא ידעתי מה לנגות. וכעת נתנה מאוד מתירין (ראה גיליון השיעור השבועי בלק תשפ"ג, סי' 400 אות 1), אמרתי לו טוב מאוד שלא מיהרת לחלוק, מקושיא לא מתים, אם ריק הוא מכם, קצת ענוה, כי אין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה (צ"ח ה), וכאן עמד אחרי עשרים שנה.

- עבר הגדה והוספות ממרן הראש"ל שליט"א -

נהנת? היה שותף בהוראת קבע או בתרומה חד פעמית להוצאת הגיליון!!!

- הפקדה לחשבון בנק: מזרחי ספחות סניף: 523 מ.ח. 225485 ע"ש עמותת חנון עובדיה בנשר.
- העברה בבני 0546888382 ולציין: עבור "השיעור השבועי". 3. קישור דיגיטלי מאובטח להו"ק:

https://nedar.im/7004246 ולציין: עבור "השיעור השבועי".

בחסות:
מעייין 2000
הסל החשמל
Super Market